

Vývoj obyvatelstva v roce 2021 – shrnutí

Počínaje rokem 2021 demografická statistika obyvatel České republiky nově vychází z výsledků¹ sčítání lidu, domů a bytů k 26. březnu 2021. Podle bilance demografických událostí navazující na stav zjištěný sčítáním měla populace Česka na počátku roku 2021 necelých 10,495 milionu bydlících obyvatel s registrovaným pobytem v ČR. Během roku 2021 jejich počet vzrostl o 21,9 tisíce na 10,517 milionu. O přírůstek se zasloužilo kladné saldo zahraničního stěhování, které dosáhlo 50 tisíc osob a bylo nejvyšší od roku 2009. Oproti tomu přirozenou měnou Česko obyvatele výrazně ztratilo – pokles o 28,1 tisíce představoval nejhlubší přirozený úbytek populace od roku 1919.

Demografický vývoj byl v roce 2021, podobně jako v roce 2020, nemalou měrou ovlivněn probíhajícími epidemiemi onemocnění covid-19. Počet zemřelých byl rekordně vysoký (139,9 tisíce), nejvyšší od konce druhé světové války. Měsíční počty dosahovaly nejvýše během prvního čtvrtletí roku, výrazně nadprůměrné byly ale také v posledních dvou měsících roku. Druhým rokem v řadě se zkrátila očekávaná průměrná délka života (naděje dožití). Poměrně nízký zůstal i přes mírný meziroční nárůst počet uzavřených manželství (46,8 tisíce). Počet živě narozených dětí, navzdory pokračujícímu úbytku žen v reprodukčním věku, po třech letech poklesu v roce 2021 vzrostl (o 1,6 tisíce na 111,8 tisíce). Úroveň plodnosti se vyšplhala, poprvé znovu po třiceti letech, nad 1,8 dítěte na jednu ženu².

V průběhu roku 2021 celkový přírůstek populace České republiky dosáhl 21 871 osob³ a byl v rámci období posledních deseti let průměrně vysoký. Počet obyvatel České republiky podle výsledků sčítání 2021 a navazující bilance na konci roku činil 10 516 707. Do dětské složky (0–14 let) se řadilo 1 693 408 obyvatel (16,1 %), do skupiny osob produktivního věku 15–64 let 6 654 190 obyvatel (63,3 %) a k seniorům ve věku 65 let či více 2 169 109 osob (20,6 %). Zastoupení jednotlivých hlavních věkových skupin se po celé poslední desetiletí postupně měnilo ve směru klesajícího podílu osob 15–64letých a naopak rostoucí váhy dětí a zejména seniorů (na počátku roku 2012 hlavní skupiny rozdělovaly populaci v poměru 14,7:69,1:16,2). Pokračující stárnutí populace dokládaly také zvyšující se hodnoty dalších ukazatelů věkového složení: průměrný věk obyvatel ČR se zvýšil na 42,8 let (za posledních deset let o 1,7 roku), věkový medián na 43,8 let (oproti počátku roku 2012 o 3,7 roku vyšší) a index stáří na 128 seniorů ve věku 65 a více let na 100 dětí do 15 let věku (o deset let dříve připadlo na 100 dětí 110 seniorů). Zhoršil se i tzv. index ekonomické závislosti, relace mezi počtem osob ve věku 20–64 let na straně jedné a počtem osob ve věku 0–19 či 65 a více let na straně druhé, a to z 56 k 1. 1. 2012 na 71 k 31. 12. 2021.

Výsledky nového sčítání lidu potvrdily, že za posledních deset let v obyvatelstvu Česka ve věku 15 a více let poklesl podíl osob ženatých/vdaných – mezi 1. 1. 2012 a 31. 12. 2021 o 3,7 p. b. na 45,5 % – a to na vrub vzestupu podílu osob rodinného stavu svobodný/svobodná a rozvedený/rozvedená, který se zvýšil pro svobodné o 2,4 p. b. na 32,3 % a pro rozvedené o 1,6 p. b. na 14,0 %. Zastoupení osob ovdovělých se přitom v desetiletém horizontu příliš nezměnilo (na konci 2021 bylo 8,2%, o 0,3 p. b. nižší než na počátku roku 2012). Nejvýrazněji se proměnilo složení obyvatel podle rodinného stavu ve věkových skupinách 35–39 a 40–44 let, ve kterých se podíl svobodných zvýšil u mužů o 20 p. b., u žen o 19 resp. 17 p. b. a naopak

¹ Výsledky sčítání jsou k dispozici na www.scitani.cz a ve výstupech Veřejné databáze ČSÚ na <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/index.jsf?page=statistiky#katalog=33475>. (Upozornění: Na rozdíl od každoroční demografické statistiky, prezentované v této publikaci, založené na trvalém/dlouhodobém pobytu jsou výsledky sčítání zpracovány výhradně za obvykle bydlící obyvatelstvo.)

² Růst úhrnné plodnosti podpořily i nové – nižší – stavy obyvatel zjištěné sčítáním. Souvislost mezi vyšším počtem dětí a protiepidemickými opatřeními, resp. specifickostí doby poznamenané pandemií, nelze ze statistických dat vyhodnotit/přesně určit.

³ Celkový přírůstek populace za rok 2021 ve výši 21 871 osob neodpovídá rozdílu početních stavů k 31. 12. roku 2020 a 2021 (viz tab. A), neboť stav populace z roku 2020 ještě navazuje na výsledky sčítání z roku 2011, zatímco stavy z roku 2021 (počáteční i koncový, z nichž celkový přírůstek vychází) již reflektují výsledky sčítání 2021.

váha osob žijících v manželství poklesla u mužů o 14 resp. 12 p. b. a u žen o 11 p. b. V ženské části populace byly významné i změny v seniorském věku (pokles zastoupení ovdovělých ve věkových skupinách 70–74 a 75–79 až o 10 p. b.).

Tab. A Počet a struktura obyvatel, 2012 (k 1. 1.) a 2016–2021 (k 31. 12.)

	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021*
	Počet obyvatel						
Celkem obyvatel	10 505 445	10 578 820	10 610 055	10 649 800	10 693 939	10 701 777	10 516 707
Pohlaví: muži	5 158 210	5 200 687	5 219 791	5 244 194	5 271 996	5 275 103	5 183 775
ženy	5 347 235	5 378 133	5 390 264	5 405 606	5 421 943	5 426 674	5 332 932
Věk: 0–14	1 541 241	1 647 275	1 670 677	1 693 060	1 710 202	1 719 741	1 693 408
15–64	7 262 768	6 942 623	6 899 195	6 870 123	6 852 107	6 823 714	6 654 190
65+	1 701 436	1 988 922	2 040 183	2 086 617	2 131 630	2 158 322	2 169 109
Rodinný stav: svobodní/é	4 226 286	4 429 596	4 471 927	4 515 573	4 559 236	4 607 152	4 545 727
z toho ve věku 15+	2 685 045	2 782 321	2 801 250	2 822 513	2 849 034	2 887 411	2 852 319
ženatí/vdané	4 410 023	4 211 817	4 191 750	4 181 867	4 176 185	4 136 315	4 013 689
rozvedení/é	1 106 577	1 193 417	1 206 605	1 216 171	1 225 451	1 229 316	1 233 987
ovdovělí/é	762 559	743 990	739 773	736 189	733 067	728 994	723 304
	Ukazatele složení obyvatel podle věku a podle rodinného stavu						
Podíl věkové skupiny (%): 0–14	14,7	15,6	15,7	15,9	16,0	16,1	16,1
15–64	69,1	65,6	65,0	64,5	64,1	63,8	63,3
65+	16,2	18,8	19,2	19,6	19,9	20,2	20,6
Průměrný věk	41,1	42,0	42,2	42,3	42,5	42,6	42,8
Věkový medián	40,1	41,9	42,3	42,6	43,0	43,3	43,8
Index stáří ¹⁾	110,4	120,7	122,1	123,2	124,6	125,5	128,1
Index ekonomické závislosti ²⁾	56,3	63,2	64,8	66,3	67,8	69,0	71,0
Podíl (%) v populaci 15+: svobodní/é	30,0	31,2	31,3	31,5	31,7	32,1	32,3
ženatí/vdané	49,2	47,2	46,9	46,7	46,5	46,1	45,5
rozvedení/é	12,3	13,4	13,5	13,6	13,6	13,7	14,0
ovdovělí/é	8,5	8,3	8,3	8,2	8,2	8,1	8,2

* Stav a struktura obyvatel v roce 2021 vychází z výsledků SLDB 2021, kdežto údaje za předchozí roky navazují na výsledky SLDB 2011.

¹⁾ Počet osob ve věku 65 a více let na 100 dětí ve věku 0–14 let.

²⁾ Počet osob ve věku 0–19 let a osob ve věku 65 a více let na 100 osob ve věku 20–64 let.

Do manželství v roce 2021 vstoupilo 46 778 párů snoubenců, sice o 1,4 tisíce více než v roce 2020, ale méně než v letech 2015–2019, kdy se roční úhrny nově uzavřených manželství pohybovaly mezi 48,2 a 54,9 tisíci. Za nízkým počtem sňatků pravděpodobně stála přetrvávající pandemie covidu-19 a na ni navazující protiepidemická opatření. Sňatky byly tradičně koncentrovány do období června až září, kdy se jich každý měsíc konalo více než 7,5 tisíce, vůbec nejvíce v srpnu (8 664). Naopak celkově nejméně jich bylo v lednu (758). Meziročně mírně vyšší byla v roce 2021 i úroveň sňatečnosti, ani v tomto případě však nedosahovala úrovně z let 2015–2019. Při zachování intenzit sňatečnosti svobodných z roku 2021 by do prvního manželství před 50. rokem věku vstoupilo 54,4 % mužů a 63,7 % žen, podobně jako v roce 2014, ale o 5 resp. 4 p. b. méně než při zachování intenzit z roku 2019, které byly v posledním desetiletém období nejvyšší. Průměrný věk mužů a žen při vstupu do jejich prvního manželství v roce 2021 meziročně mírně poklesl na 32,6 let u mužů a 30,3 let u žen. Ve srovnání se situací před deseti lety (v roce 2012) byl ale vyšší, u mužů o 0,3 roku a u žen o 0,7 let. Další sňatek by při mírách sňatečnosti rozvedených z roku 2021 uzavřelo 42,5 % rozvedených mužů a 42,0 % rozvedených žen. I zde šlo o čísla vyšší než v roce 2020, avšak nižší než v letech 2018 a 2019.

Podle údajů Ministerstva spravedlnosti ČR bylo v roce 2021 rozvedeno 21 107 manželství, o 0,6 tisíce méně než v roce 2020 a nejméně od počátku století. Podíl rozvodů druhého či vyššího pořadí zůstal na úrovni jedné pětiny. V 60,9 % rozvodů (nejvyšší podíl za posledních šestnáct let) šlo o rozvod manželství, ve

kterém žilo (žily) nezletilé dítě (děti). Při setrvání intenzit rozvodovosti v jednotlivých délkách trvání manželství na úrovni roku 2021 by rozvodem skončilo 39,7 % manželství, meziročně o 0,8 p. b. méně a nejméně od počátku 21. století; v letech 2012–2019 to bylo 45–48 %. Průměrná délka trvání manželství při rozvodu se meziročně o 0,1 roku snížila na 13,6 let, ve srovnání s rokem 2012 však byla o 0,8 roku delší.

Tab. B Pohyb obyvatel, 2012 a 2016–2021

Ukazatel	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021
	Absolutní počty						
Živě narození	108 576	112 663	114 405	114 036	112 231	110 200	111 793
Zemřelí	108 189	107 750	111 443	112 920	112 362	129 289	139 891
z toho do 1 roku věku	285	317	304	292	288	249	246
Sňatky	45 206	50 768	52 567	54 470	54 870	45 415	46 778
Rozvody	26 402	24 996	25 755	24 313	24 141	21 734	21 107
Přistěhovalí	30 298	37 503	45 957	58 148	65 571	55 661	69 201
Vystěhovalí	20 005	17 439	17 684	19 519	21 301	28 734	19 232
Přirozený přírůstek	387	4 913	2 962	1 116	-131	-19 089	-28 098
Přírůstek stěhováním	10 293	20 064	28 273	38 629	44 270	26 927	49 969
Celkový přírůstek	10 680	24 977	31 235	39 745	44 139	7 838	21 871
Sřední stav obyvatel (tis.)	10 509,3	10 565,3	10 589,5	10 626,4	10 669,3	10 700,2	10 500,9
	Na 1 000 obyvatel středního stavu						
Živě narození	10,3	10,7	10,8	10,7	10,5	10,3	10,6
Zemřelí	10,3	10,2	10,5	10,6	10,5	12,1	13,3
Sňatky	4,3	4,8	5,0	5,1	5,1	4,2	4,5
Rozvody	2,5	2,4	2,4	2,3	2,3	2,0	2,0
Přistěhovalí	2,9	3,5	4,3	5,5	6,1	5,2	6,6
Vystěhovalí	1,9	1,7	1,7	1,8	2,0	2,7	1,8
Přirozený přírůstek	0,0	0,5	0,3	0,1	0,0	-1,8	-2,7
Přírůstek stěhováním	1,0	1,9	2,7	3,6	4,1	2,5	4,8
Celkový přírůstek	1,0	2,4	2,9	3,7	4,1	0,7	2,1

Během roku 2021 se živě narodilo 111 793 dětí, o 1,6 tisíce více než v předchozím roce, čímž došlo k přerušení dosavadního tříletého klesajícího vývoje. Za nárůstem stál vyšší počet druhorozených dětí (meziročně o 5 %), oproti tomu prvorozených a dětí narozených ve třetím či vyšším pořadí dále ubylo (o 1 %). Podíl dětí narozených mimo manželství stagnoval na hodnotě 48,5 %. Intenzita plodnosti se po tříleté stagnaci na úrovni 1,71 dítěte na jednu ženu vyšplhala až na 1,83 a byla tak nejvyšší za posledních třicet let. Průměrný věk matek při narození dítěte se dále zvýšil na 30,4 let, za posledních deset let již o 0,7 let.

Počet zemřelých byl v roce 2021 rekordně vysoký. Celkem zemřelo 139 891 obyvatel Česka, nejvíce od konce druhé světové války, ve srovnání s průměrem let 2015–2019 o čtvrtinu více. K výraznému meziročnímu nárůstu došlo podruhé v řadě (v roce 2021 o 10,6 tisíce, resp. o 8 %, v roce 2020 to bylo o 16,9 tisíce, resp. o 15 %). Nejvíce úmrtí bylo v roce 2021 zaznamenáno v březnu (16,8 tisíce) a lednu (16,2 tisíce), výrazně nadprůměrné (o 39–44 % oproti průměrným počtům z let 2015–2019) byly také počty úmrtí v únoru, listopadu a prosinci. V třídění do pětiletých věkových skupin byl největší počet zemřelých v úhrnném pohledu u 75–79letých, stejně tak u mužů, zatímco zemřelých žen bylo nejvíce 85–89letých. Děti mladších jednoho roku zemřelo celkem 246, kojenecká úmrtnost činila 2,2 ‰ (historicky nejméně). Naděje dožití při narození druhým rokem v řadě meziročně poklesla (u mužů za dva roky celkem o 2,2 let, u žen o 1,6 let), když pro rok 2021 dosáhla u mužů na 74,1 let a u žen na 80,5 let. Nejčastějšími příčinami smrti byly v roce 2021 tradičně nemoci oběhové soustavy (47,9 tisíce zemřelých resp. 34,2 %) a novotvary (27,7 tisíce; 19,8 %), třetí největší skupinu, stejně jako v roce 2020, představovali zemřelí na covid-19 (25,5 tisíce). V roce 2021 přitom váha covidu-19 jako základní příčiny úmrtí meziročně výrazně vzrostla – z 8,2 % v roce 2020 na 18,2 % v roce 2021.

Zahraniční stěhování mělo v roce 2021 kladnou bilanci ve výši 49 969 osob, meziročně o 23,0 tisíce vyšší a nejvyšší od roku 2009. Do České republiky se ze zahraničí přistěhovalo 69 201 osob (o 13,5 tisíce více než v roce 2020) a naopak 19 232 osob se do zahraničí vystěhovalo (meziročně o 9,5 tisíce méně). Kladné saldo bylo nejvyšší, stejně jako v předchozích letech, s občany Ukrajiny (28,4 tisíce), s velkým odstupem následovala hodnota bilance zahraničního stěhování s občany Ruska (2,7 tisíce) a Slovenska (1,9 tisíce). Meziročně vyšší byl v roce 2021 také objem vnitřní migrace, který vzrostl o 16,2 tisíce na 248 149 registrovaných změn obce trvalého pobytu (u cizinců rovněž přechodného pobytu na dobu delší než 90 dnů).

Tab. C Základní intenzitní ukazatele demografického vývoje, 2012 a 2016–2021

Ukazatel	2012	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Tabulková prvosňatečnost - muži (%)	53,2	56,2	57,6	58,8	59,0	51,9	54,4
- ženy (%)	60,6	64,3	65,4	66,9	67,5	60,8	63,7
Průměrný věk při 1. sňatku - muži	32,3	32,2	32,2	32,2	32,1	32,6	32,6
- ženy	29,6	29,9	29,8	29,8	29,8	30,4	30,3
Úhrnná rozvodovost (%)	44,5	45,2	47,2	44,8	44,8	40,6	39,7
Průměrná délka manželství při rozvodu (roky)	12,8	13,1	13,2	13,4	13,5	13,7	13,6
Úhrnná plodnost	1,45	1,63	1,69	1,71	1,71	1,71	1,83
Průměrný věk matek při narození dítěte	29,8	30,0	30,0	30,1	30,2	30,2	30,4
Průměrný věk matek při narození 1. dítěte	27,9	28,2	28,2	28,4	28,5	28,5	28,8
Čistá míra reprodukce	0,70	0,79	0,82	0,83	0,83	0,83	0,89
Podíl živě narozených mimo manželství (%)	43,4	48,6	49,0	48,5	48,2	48,5	48,5
Naděje dožití při narození - muži	75,0	76,0	76,0	76,1	76,3	75,3	74,1
- ženy	81,0	81,8	81,8	81,9	82,1	81,4	80,5
Kojenecká úmrtnost (‰)	2,6	2,8	2,7	2,6	2,6	2,3	2,2